

به نام خدا

نقدی بر قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

(به اهتمام دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان مرکزی)

www.ketab.ir

مؤلف

سرهنگ علی صادقی نسب

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۱۱	 فصل ۱: مواد عمومی (قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح)
۱۱	 ۱- تاریخچه سازمان قضائی نیروهای مسلح قبل و بعد از انقلاب
۱۱	 گفتار اول: تاریخچه سازمان قضائی نیروهای مسلح قبل از انقلاب
۱۱	 الف: تاریخ تشکیل سازمان قضائی
۱۲	 ب: وابستگی سازمان قضائی
۱۲	 ج: حدود صلاحیت سازمان قضائی ارتش
۱۳	 گفتار دوم: تاریخچه سازمان قضائی بعد از انقلاب
۱۳	 الف: تاریخ تشکیل سازمان قضائی نیروهای مسلح
۱۴	 ب: وابستگی سازمانهای قضائی نیروهای مسلح
۱۴	 ج: صلاحیت سازمان قضائی نیروهای مسلح
۱۴	 د: ساختار و تشکیلات سازمانی قضائی نیروهای مسلح
۱۷	 ۲- سیر قانونگذاری
۳۷	 فصل ۲: حبس با خدمت
۴۵	 فصل ۳: جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی
۴۵	 گفتار اول: تعریف جرایم بر ضد امنیت خارجی
۴۵	 گفتار دوم: تعریف جرایم بر ضد امنیت داخلی

فصل ۴: جرایم بر خلاف تکالیف نظامی	۶۷
فصل ۵: فرار از خدمت	۱۱۵
بخش اول: فرار در زمان صلح	۱۱۵
بخش دوم: فرار در زمان جنگ و درگیری های مسلحانه	۱۲۷
بخش سوم: مقررات مشترک	۱۳۶
فصل ۶: گزارش خلاف واقع	۱۴۵
آئین نامه اجرایی موضوع ماده ۱۵ قانون بکارگیری سلاح توسط مأمورین نیروهای مسلح در موارد ضروری:	۲۱۹
قانون بکارگیری سلاح توسط مأمورین نیروهای مسلح در موارد ضروری	۲۲۰
فهرست منابع	۲۲۵
الف) کتب و نشریات	۲۲۵
ب) قوانین	۲۲۶

نقل از شماره ۱۷۱۶۸_۱۳۸۲/۱۱/۱۲ روزنامه رسمی شماره ۸۰۳۵۶ ۱۳۸۲/۱۱/۰۱

حضرت حجت السلام و المسلمین جناب آقای سید محمد خاتمی

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

لایحه شماره ۲۵۹۸۳/۶۶۳۱۳ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۶ دولت در مورد مجازات

جرایم نیروهای مسلح که یک فوریت آن در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ

۱۳۸۲/۰۵/۲۹ تصویب شده بود، در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۰۹

مجلس شورای اسلامی با اصلاحاتی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است،

در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به

پیوست ارسال می گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی - مهدی کروبی

شماره ۶۲۰۸۴ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۰۷

وزارت داد گستری

قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ نهم

دی ماه یک هزار و سیصد و هشتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ

۸۲/۱۰/۲۵ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۸۰۳۵۶ مورخ

۱۳۸۲/۱۱/۰۱ واصل گردیده است، به پیوست جهت اجراء ارسال می گردد.

رییس جمهور - سید محمد خاتمی

مقدمه

نیروهای مسلح هر کشور ضامن حفظ استقلال و تمامیت ارضی آن مملکت و سرافرازی و آزادگی ملت خود می باشد. از رهگذر رشادت ها و دلاوری های فرماندهان و رزمندگان غیور نیروهای مسلح است که هویت مذهبی و ملی مردم محفوظ مانده، عرض و ناموس ملت در امان قرار گرفته، عمران آبادی بلاد محقق شده و با ایجاد سدی آهنین در مقابل دشمن، حاکمیت نظام و آرامش و امنیت در جامعه تحقق یافته و راه برای رشد و تعالی نسل های آینده هموار می گردد. می پرستار معتقد است «از دیدگاه و جنبه تحول تاریخی پیدایش نظامیگری بدون تردید به موجودیت دولت بستگی دارد»^۱

اهمیت نظامیان به اندازه ای بوده است که در تقسیمات اجتماعی و طبقات جامعه همواره مهمترین جایگاه را برای خود داشته اند. بموجب قانون حمورابی مردم بابل سه گروه بودند. نخستین گروه را به روایت اول و، یا گروه اول می نامیدند و سایر اعضاء را رؤسا دربار و عمال دولت و اولیاء معابد و سران لشکر و عمال دیگر کشور جزء این گروه بشمار می رفتند... درجات نظامی مخصوص طبقه اول بود که ستون فقرات کشور بشمار می رفت.

بنابراین با نگرش به مطالب بیان شده ملاحظه می نمایم که نظامیان نقش بسیار مهمی در دفاع از حیات اجتماعی داشته و همواره از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده اند. از لحاظ ساختار درونی نیروهای نظامی، نیروهای مسلح دارای ویژگی های خاص خود می باشند.

۱- می پرستار، جامعه شناس جنگ و ارتش، ترجمه دکتر علیرضا ارغندی و دکتر محمد صادق مهدوی، نشر قومس.

۲- صالح علی پاشا، سرگذشت قانون، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۴۶ صفحه ۱۰۵

یکی از این ویژگی‌ها عبارت از آن است که ساختار نیروهای مسلح نتیجه خواسته‌های سیاسی حکومت و نیز اهمیت حرفه‌ای و تخصصی خاص آن است. به دیگر سخن، پیدایش، سازماندهی و استراتژی کاربرد نیروهای مسلح تابعی از متغیرهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی است، به این معنا که قوای مسلح و جامعه دارای کنش متقابل نسبت به یکدیگر بوده و هریک به نوعی دیگری را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. چنین سازمان‌های مهمی که حیات جمعی خود را از خود متأثر می‌سازد و حافظ کارکرد سایر سازمان‌های اجتماعی در مقابل تهاجمات بیرون است، بایستی به نحوی تنسيق و تنظیم گردد که یک گروه رسمی دقیق بوجود آورد، زیرا لازم است بخاطر آنچه که اهمیت هدف و پیروزی نام دارد دقیقاً کلیه رفتارها و کنش‌های افراد از قبل پیش بینی گردد. هنگامی که می‌گوئیم «سازمان رسمی» مقصود آن است که همواره گروه غیررسمی نیز در قالب و چهارچوب گروه رسمی وجود دارد. بدین ترتیب در تبیین گروه غیررسمی می‌توان گفت که زندگی عادی افراد توأم با راحتی و آسایش است ولی زندگی نظامی قرین سختی و تمرین و ترک خصائص زندگی شخصی‌گری و کتب مهارت‌های بدنی خاص و یادگیری تلاش گروهی و تیمی است و این بدان لحاظ است که لزوم هدایت و کنترل هرچه بهتر نیروهای نظامی ایجاب می‌نماید که تقسیمات سازمان نیروهای مسلح به گروه‌ها و دسته‌های مختلف نهاده می‌گردد و مراتبی از درجات نظامی جهت معلوم نمودن فرمانده و فرمانبر بوجود آید، لباس خاص (اونیفورم) جهت جدا نمودن اینان از سایر گروه‌های اجتماعی وجود داشته و در جهت برقراری ارتباط بین دسته‌ها و اجزاء سازمان رسمی دستورات خشک و بی‌روح صادر و بلافاصله به مورد اجرا در می‌آید. این خواست سازمان رسمی نیروهای مسلح است، لیکن در هنگام نبرد و وحشت و مرگ نوعی نیاز غریزی بوجود می‌آید که از آن بعنوان «نیاز به امنیت» یاد می‌شود. برای آن که از کارکرد صحیح سازمان رسمی نظامی مطمئن شویم لازم می‌آید نوعی حالت روانی درونی در افراد نظامی بوجود می‌آید که از دستورات سازمان رسمی اطاعت نموده و بحران زندگی شخصی را پشت سر گذارده

باشند. این حالت را جامعه‌شناسان نظامی انضباط می‌نامند. انضباط آهنین، نیروهای مسلح و ملاک اصلی سازمان نظامی را تشکیل می‌دهد.

بنابراین آموختن اطاعت از فرامین و قوانین سخت نظامی و تبعیت از فرماندهان، نیازمند گذر از مرحله زندگی شخصی است که با فشار و ایجاد نوعی ترس از قوانین خاص صورت می‌پذیرد. چه بسا ممکن است ارتکاب اعمالی برای غیرنظامیان آزاد بوده و هیچگونه مجازاتی در پی نداشته باشد، لکن ارتکاب همین اعمال به لحاظ مطالبی که از نظر گذشت و خطراتی که اینگونه اعمال برای امنیت و حیات جامعه دارد از جنبه قوانین کیفری نظامی عمل مجرمانه محسوب و یا دارای مجازات شدیدتری باشد.

با بیان مقدمه‌ای مختصر، اینک به انگیزه انتخاب موضوع و اهمیت آن خواهم پرداخت.

الف: انگیزه

۱- با عنایت به اینکه اینجانب خود سال‌ها در نیروهای مسلح خدمت نموده و جزء کوچکی از آن می‌باشم بنا به انگیزه ارتباط کاری، از نزدیک و در محل در جریان ارتکاب جرایم خاص نظامی و نیز کاربرد قوانین و مقررات کیفری در پیشگیری و مجازات مجرمین نظامی و نیز کاربرد قوانین و مقررات کیفری در پیشگیری و مجازات مجرمین نظامی که عمدتاً از اقشار زحمت‌کش و جوان جامعه با سطح خاص تحصیلات و تفکرات اجتماعی هستند، قرار داشته‌ام، بعنوان تکلیف و ادای وظیفه بر آن شدم تا قوانین مرتبط با نظامیان را مورد بررسی قرار دهم.

۲- انضباط ظاهری و معنوی، جایگاه حساس شغلی و مأموریت‌های ذاتی نظامی‌ایجاب می‌کند که قوانین جزائی متناسب وضع نمود چرا که مغفول ماندن از این مهم و بی‌توجهی نظامیان به مقررات موضوعه، می‌تواند امنیت داخلی و خارجی را تحت الشعاع قرار دهد. مفهوم و منطوق قوانین جزائی نیروهای مسلح مبین آن است که از یک طرف مقنن در مقابله با جرایم خاص نظامی اعتقاد به شدت مجازات‌ها داشته و از

سوی دیگر محترم شمردن پیشه نظامیگری را سرلوحه تمام تصمیم گیری‌ها قرار داده است. لذا تحقیق در خصوص قوانین جزایی قوای مسلح بنظر ضروری است.

ب: اهمیت موضوع

۱- مأموریت و رسالت خطیری که قانون اساسی بویژه اصل ۱۴۳ برای نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در نظر گرفته، در حقیقت بیانگر اهمیت رسالت این سازمان مقدس و ضرورت ایجاد محیطی کاملاً مناسب و سالم به منظور پرورش مدافعین و دلاورانی متعهد و کارآمد و جلوگیری از وقوع جرایم در این محیط مقدس که تجزیه و تحلیل قوانین جزایی نیروهای مسلح در راستای تقویت بنیه دفاعی قوای مسلح نظام اسلامی است.

۳- از آنجایی که توسعه و پیشرفت کشور در داشتن نیروهای مسلح قوی و کارآمد است و هرچه زمینه جرم و تخلف کاهش یابد بطور قطع کارایی نیروهای نظامی بالاتر می‌رود و آنها می‌توانند بطور مطلوب‌تری وظایف خود را انجام دهند که این مهم و نقش نیروهای مسلح در برقراری ثبات و امنیت جامعه کاملاً مشهود و محسوس است که استدلال خبرگان قانون اساسی که هیچ دادگاه ویژه‌ای به استثنای محکمه نظامی را نپذیرفته است. لذا نقد قوانین جزایی که در این راستا نقش کلیدی و فوق‌العاده مؤثری را ایفاء می‌نماید امری الزامی است.

۳- از آنجایی که کلیه کارکنان مندرج در ذیل ماده ۱ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح در صورت ارتکاب جرایم در حین خدمت یا به سبب خدمت، توسط سازمان قضائی نیروهای مسلح مستنداً به قوانین مصرحه تحت تعقیب کیفری قرار می‌گیرند، ضرورت دارد کلیه کارکنان قبل از شروع به خدمت با انواع جرایم خاص نظامی و انتظامی و مجازات‌ها و شرایط تحقق آن و عواقب ناشی از ارتکاب این جرایم آگاهی کافی تحصیل که نقد و شرح قانون مذکور می‌تواند مفید فایده واقع، هر چند که جامع و مانع نمی‌باشد.

سرهنگ علی صادقی نسب